



Erfgoedrapport Breda 29

Breda Markdal Ulvenhout

Archeologische begeleiding

drs. Joeske Nollen,
Lina de Jonge MA



Gemeente Breda

COLOFON

Titel: Markdal Ulvenhout
ErfgoedRapport Breda 29

Auteurs : drs. J. Nollen, L. de Jonge MA
Kaarten: H. de Kievith
Redactie: drs. F.J.C. Peters
Eindredactie en autorisatie: drs. J.P.C.A. Hendriks

Veldwerk en uitwerking: drs. J. Nollen, L. de Jonge MA, J. Harmanus, A. Schut, A. Peemen, vrijwilligers gemeente Breda
Senior archeoloog: drs. F.J.C. Peters

Ontwerp en lay-out: Studio Maaik Klijn
Druk: Verhoek Printing Consultants

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2010



Directie RO
Afdeling Stedenbouw en Erfgoed
Postbus 90156
4800 RH Breda

Breda Markdal Ulvenhout Archeologische begeleiding

drs. Joeske Nollen, Lina de Jonge, MA

Inhoudsopgave

1	Inleiding – 7
2	Ligging en aard van het terrein – 9
3	Landschappelijke gegevens en historische context – 11
4	Archeologische achtergronden – 15
5	Doelstelling – 17
6	Werkwijze – 21
7	Resultaten – 23
8	Conclusie – 27
9	Waardering en aanbeveling – 29
10	Literatuur – 31

1

INLEIDING

In opdracht van de Directie Buitenruimte, gemeente Breda heeft Bureau Cultureel Erfgoed in de periode januari tot eind juni 2009 de vervanging van het riooltracé in de omgeving Markdal te Ulvenhout archeologisch begeleid. De Archeologische Begeleiding is conform IVO-Proefsleuven uitgevoerd bij de werkzaamheden aan de oude riooltracés Jan van de Lekstraat, Laurentiusstraat, Slotlaan, Jan de Wijsestraat en Mgr. Van Hooijdonkstraat te Ulvenhout, gemeente Breda. Het betreft de vervanging van oude riolering in het bestaand tracé en verdubbeling van het riool. Deze riooltracés liggen allen in bestaande straten, waar de grond reeds geroerd is. Hierdoor is Archeologische Begeleiding voldoende om een goed beeld te verkrijgen van de mogelijk aanwezige archeologische resten.

Het doel van de Archeologische Begeleiding conform IVO-proefsleuven is op een snelle en betrouwbare wijze inzicht te verschaffen in de aanwezigheid van archeologische resten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering).

Administratieve gegevens

Provincie Noord-Brabant

Gemeente Breda

Plaats Breda

Toponiem Markdal, Ulvenhout

Objectcode BR-201-08

Noord-coördinaten 113.721 / 396.229, 113.934 / 396.324

Zuid-coördinaten 113.807 / 395.745, 114.169 / 395.738

Kaartblad 50 B

Onderzoeksmeldingsnr. 30815

Opdrachtgever Gemeente Breda, Directie Buitenruimte

Bevoegd gezag Gemeente Breda, drs. Johan Hendriks

Uitvoerder Gemeente Breda, Bureau Cultureel Erfgoed

Senior archeoloog drs. Erik Peters

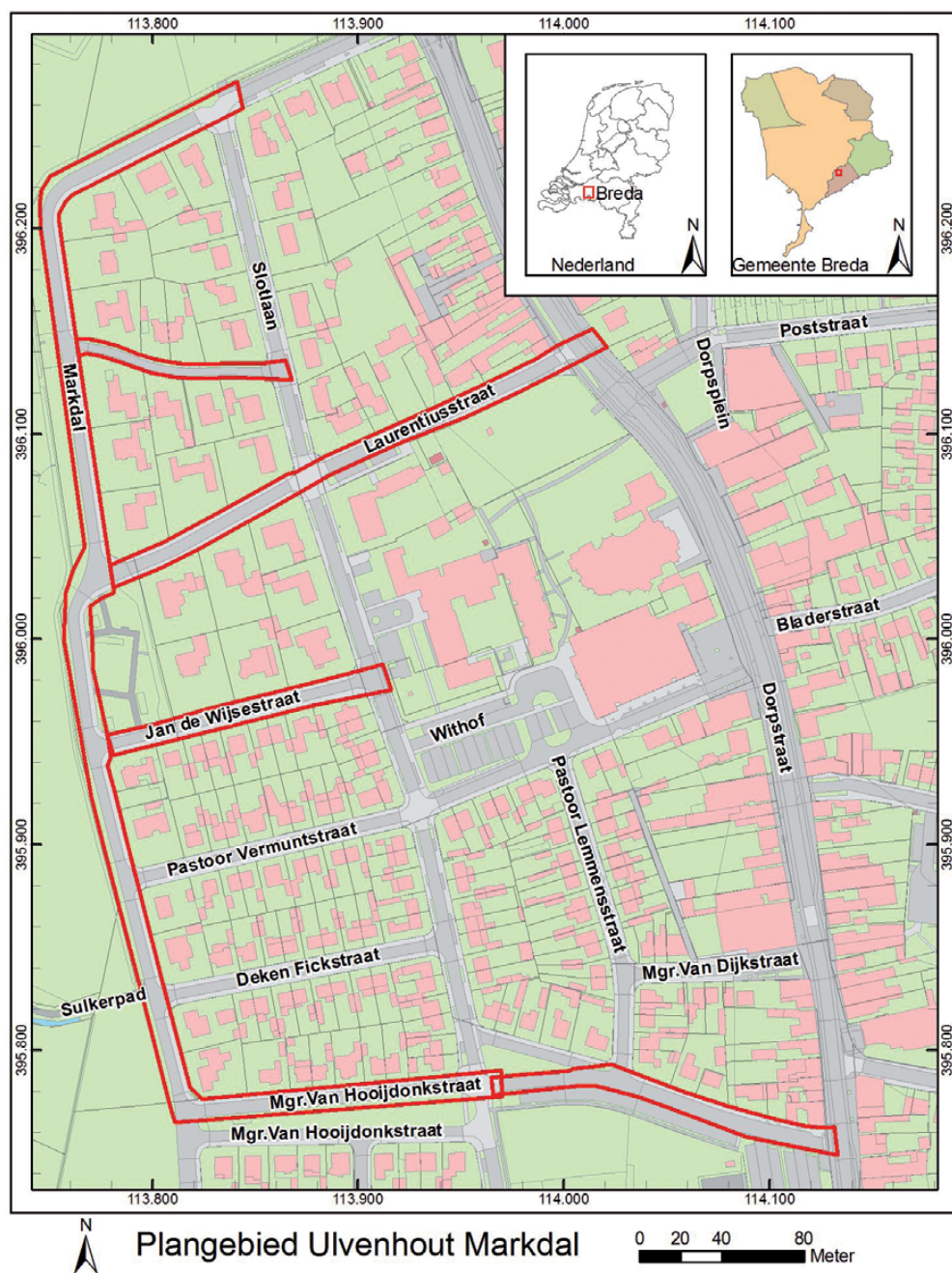
Veldarcheoloog drs. Joeske Nollen

Veldtechnicus Lina de Jonge, MA

2

LIGGING EN AARD VAN HET TERREIN

Het plangebied ligt aan de noordwestelijke rand van de kern van Ulvenhout en betreft meerdere wegen waarlangs vervangende riolering zal worden aangebracht. Het gebied wordt begrensd door de Markdal (W en N), de Dorpstraat (O) en de Mgr. Van Hooijdonkstraat (Z). Het plangebied is in gebruik als straat.



Afb. 1
Plangebied Markdal
Ulvenhout op topogra-
fische ondergrond

Bureau Cultureel Erfgoed			
	Gemeente Breda	Datum: 01-07-2009	Get.: Ikje
		Teknr.: plangebied 8023	

3

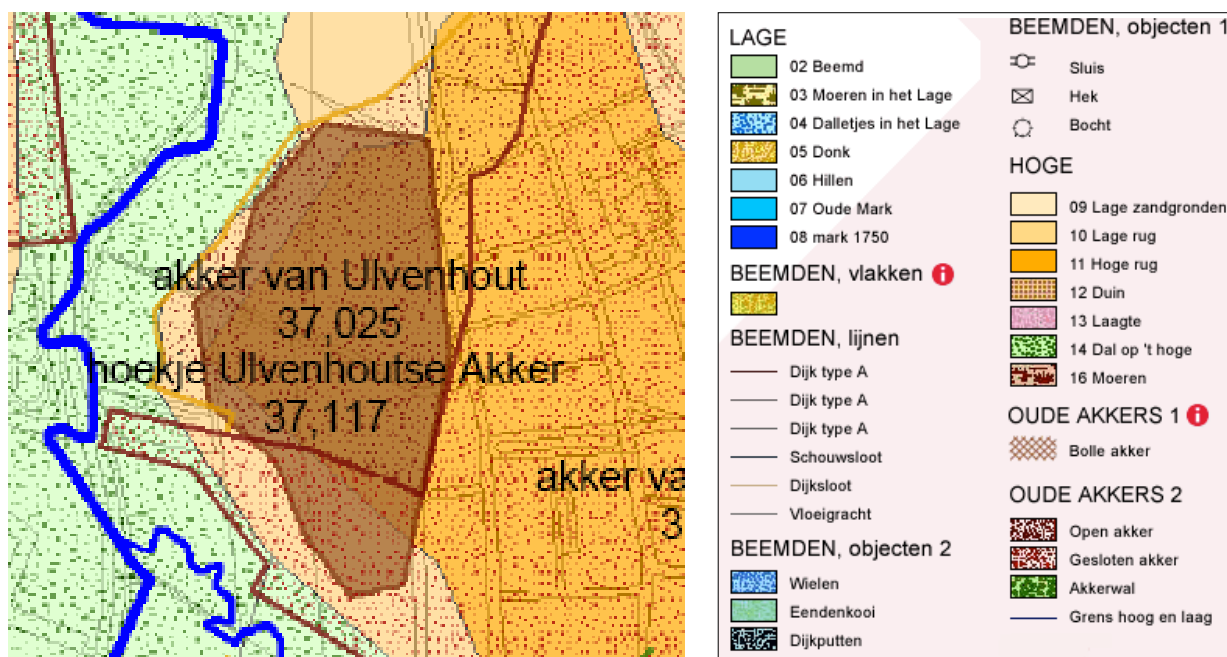
LANDSCHAPPELIJKE GEGEVENS EN HISTORISCHE CONTEXT

Het plangebied ligt voor het grootste deel op een zanddonk. Hierop lagen in het verleden de akkers (eerdgronden, bolle akkers met voor een deel open akker), en de dorpskern van Ulvenhout, tussen de beken de Mark en de Steenloop-West (afb.2). Alleen in de meest noordwestelijke hoek ligt het plangebied op de flanken hiervan, op de lagere zandgronden. De beken lopen min of meer van zuid naar noord, de Steenloop-West komt uit in de Bavelse Lei, welke dan richting west loopt en verderop ten noordwesten van het plangebied samenkomt met de Mark.

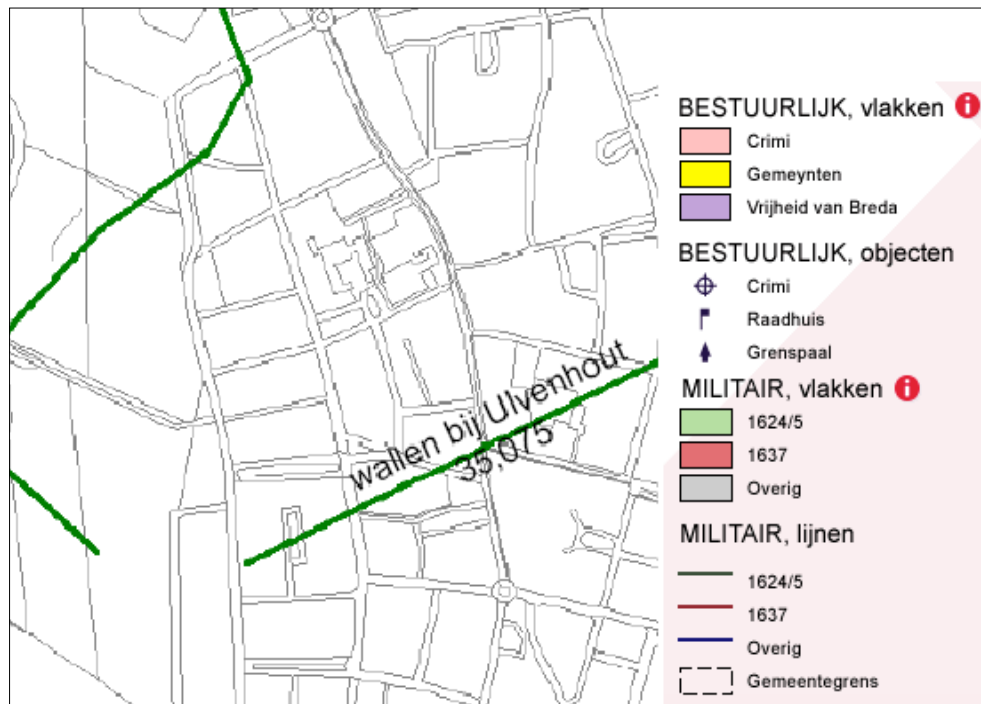
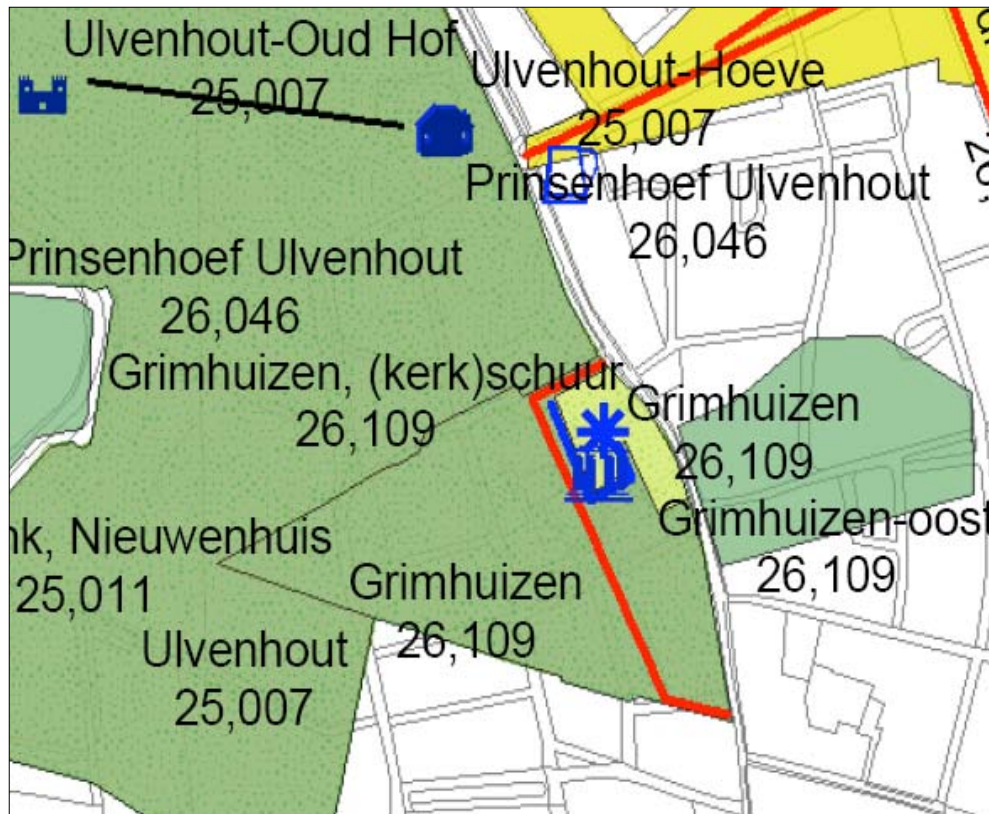
Het plangebied is niet gekarteerd op de geomorfologische kaart vanwege de ligging binnen de bebouwde kom van Ulvenhout. Het gedeelte ten westen van het plangebied is wel gekarteerd, het noordelijk deel wordt op de geomorfologische kaart aangegeven als 'glooiing van de beekdalzijde' 4H110 en het zuidelijke deel als 'dekzandrug al dan niet met oud-bouwlanddek'(3L5).¹ Op de bodemkaart is plangebied om dezelfde reden ook niet gekarteerd maar het gebied ten westen van het plangebied wel. Volgens deze kaart bestaat de bodem van het naastgelegen terrein uit hoge zwarte enkeerdgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand.²

Afb. 2
Akkers en beemden
(Leenders, K.A.H.W.,
2006. *Cultuurhistori-
sche landschapsinventa-
risatie gemeente Breda,*
Breda)

De infrastructuur binnen het plangebied heeft bestaan uit de Ulvenhoutse Laan en het 'Pad over de Ulvenhoutse akker'. De Ulvenhoutse Laan ligt ten oosten van het plangebied en liep



vanaf Ginneken tot aan de Roskam te Ulvenhout. Deze laan werd bestraat tussen 1712 en 1715. De weg loopt via Ulvenhout, Strijbeek naar Hoogstraten en Lier. Vanaf het centrum van het gehele plangebied richting het zuidwesten loopt het 'Pad over de Ulvenhoutse Akker'. Dit is een akkerverbindingsweg uit 1832.³ De oude dorpskern van Ulvenhout ligt ten oosten van het gehele plangebied.



Afb. 3
Heerlijkheden en landgoederen
(Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda, Breda*)

Afb. 4
Bestuurlijk en militair (Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda, Breda*)

Er liggen meerdere heerlijkheden en landgoederen verspreid over en rond het plangebied (afb.3).⁴ Aan de noordkant van het plangebied ligt de Ulvenhoutse hoeve Oud Hof. Dit bestond uit twee eilandjes in een 8-vormige gracht en was waarschijnlijk een beheerscentrum voor een complex bezittingen in het Markdal dat na 1000 AD in handen raakte van de abdij van Thorn. De hoeve werd in 1277 aan het domein toegevoegd, na 1350 was dit echter niet meer dan een pachtboerderij. Ten oosten van en centraal op het plangebied ligt het Prinsenhof of de Prinsenhoef, een grote boerderij op een ruim erf, maar op zich geen landgoed. Het had echter wel een dreef. Aan de zuid(oost)kant ligt Grimhuizen⁵ met de (kerk)schuur. Grimhuizen was vermoedelijk een boerderij die in de 15de eeuw van het complex van de Hoeve van Ulvenhout was afgesplitst. De schuur was vanaf 1742 in gebruik als kerk-schuur, terwijl het huis een pastorie was. Grimhuizen werd in 1904 afgebroken. Van het complex resteren nog twee hekpalen en een poortje die in 1996 zijn gerestaureerd.

Een deel van de buitenwal van Breda die in 1624/1625 werd aangelegd ligt ten noordwesten van het plangebied. Ten zuidwesten van het plangebied liggen de wallen van Ulvenhout uit 1625 (afb.4).

4

ARCHEOLOGISCHE ACHTERGRONDEN

In het kader van de rioolwerkzaamheden in de omgeving van Markdal Ulvenhout is er behalve de vervanging van het rioolsysteem in het oude tracé ook een nieuw riooltracé aangelegd ten westen langs de straat Markdal. Voorafgaand aan deze werkzaamheden is er in september 2008 door BAAC een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd.⁶ Tijdens het onderzoek zijn er bewoningssporen uit de volle middeleeuwen gevonden. Hierbij zijn twee clusters met paalsporen aangetroffen. Uit het noordelijke cluster kon de structuur van een bootvormige huisplattegrond (type Dommelen A1) worden herleid. Deze structuur is gedateerd in Late Middeleeuwen A (1050-1250). Na de middeleeuwen lijkt het erop dat het gebied onbewoond is geraakt, en in gebruik is geweest als akker of grasland.

Verder is er nog een aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd in de omgeving van het plangebied. Aan de oostkant van het plangebied werd bij Slot Grimhuizen een onderzoek uitgevoerd door middel van proefsleuven, waarbij het bouwhistorisch monument ondergronds werd opgespoord.⁷ Ten westen van het plangebied, aan de westkant van Markdal, werd een groot project van veldverkenning en booronderzoek uitgevoerd.⁸ Dit besloeg onder andere het gebied direct aan de westkant van Markdal. Ten noordwesten werd het terrein van 'Oud Hof' onderzocht waarbij er proefsleuven werden getrokken ten behoeve van het herstel van de laat middeleeuwse grachten.⁹ Iets ten zuidwesten van het plangebied werd aan het Sulkerpad een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op een terrein met vroeg middeleeuwse (Karolingische) bewoning en/of pottenbakkerij, waarnaast mogelijk bewoningssporen uit de steentijd, ijzertijd, Romeinse tijd en de volle middeleeuwen werden aangetroffen.¹⁰

5

DOELSTELLING

Archeologisch onderzoek in West-Brabant is tot voor kort vrijwel uitsluitend gericht geweest op de ontwikkeling van de laatmiddeleeuwse stadskernen.

Onderzoek naar de plattelandsbewoning uit het verleden is pas sinds 1995 van de grond gekomen. Ten westen van Breda is sinds 1998 archeologisch onderzoek uitgevoerd waarbij de bewoning in relatie tot het landschap centraal staat. Er wordt gekeken naar nederzettingsdynamiek en het ontstaan van het cultuurlandschap.

In de omgeving van Breda kunnen archeologische sporen en vondsten worden aangetroffen uit het paleolithicum tot en met het neolithicum, maar deze worden niet op grote schaal aangetroffen.

Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft uitgewezen dat het dekzandlandschap van Breda-West vanaf de bronstijd (circa 2000 v.Chr.) vrij intensief bewoond is geweest. Hierbij is tevens een nieuw beeld ontstaan van de bewoning in de ijzertijd (500 v. Chr. tot begin van de jaartelling), Romeinse tijd (begin van de jaartelling tot circa 400 na Chr.) en vroege middeleeuwen (450-1050 na Chr.). Achterliggend doel van het onderzoek is het zo compleet mogelijk onderzoeken van enkele dekzandruggen in het landschap waardoor een duidelijk beeld gevormd kan worden van de bewoningsgeschiedenis, de ontwikkeling van de bewoning in de regio en het gebruik van de ruimte in al zijn aspecten op deze landschappelijke eenheden.

In de late middeleeuwen en nieuwe tijd neemt de hoeveelheid activiteiten – en de archeologische overblijfselen daarvan – toe. Voor de gemeente Breda zijn naast de sporen uit de bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen ook de sporen uit de late middeleeuwen (de periode van stadsontwikkeling), de sporen verbonden aan de Nassaus en de sporen uit de Spaanse tijd van groot belang.

Het landschap waarin de mensen gedurende de bewoningsperiode woonden is op diverse wijzen ingericht en gebruikt. De nalatenschap van deze inrichting en het gebruik daarvan geeft ons weer de mogelijkheid inzicht te krijgen in het leef- en denkpatroon van de bewoners gedurende de late prehistorie en de middeleeuwen. De vraagstellingen bij dit thema beslaan een breed geheel, van nederzetting tot begravingen. Het doel is een beeld te creëren van het leven in de regio Breda. De aandacht bij het onderzoek naar het natuurlijke landschap is met name gericht op de niet door de mens beïnvloede omgeving c.q. die aspecten van de natuur die uiteindelijk het menselijk handelen hebben beïnvloed. Bij dit onderzoeksthema staat de ontstaanswijze van het gebied centraal. Er kan namelijk naast

de landschappelijke ligging van de vindplaatsen ook een beeld verkregen worden van de ruimere regio.

Tot op heden bestaat nog geen compleet beeld van de bodemopbouw ter plaatse van het centrum van Breda. Dit is onder andere het gevolg van het feit dat in de loop van de late middeleeuwen de mens op grote schaal het natuurlijk landschap heeft aangepast door middel van ophogingen. Enerzijds lijkt het landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben bij het uitkiezen van de oudste nederzettingen van Breda, anderzijds heeft men aan het eind van de 13e eeuw en het begin van de 14e eeuw op grote schaal de natuurlijke loop van de Mark teruggedrongen ten behoeve van uitbreiding en verdichting van de middeleeuwse kern. Ook bij de aanleg van de stadsverdediging lijkt het reliëf en landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben.

Informatie over de exacte wisselwerking tussen het natuurlijk landschap en de ontwikkeling en inrichting ligt op veel plaatsen in het bodemarchief opgeslagen.

De volgende gebiedsspecifieke onderzoeksvragen zijn geformuleerd, die aan de hand van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek beantwoord zouden moeten kunnen worden:

- Zijn er sporen uit de ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
- Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen? Is er sprake van middeleeuwse bewoning?
- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?
- Zijn er sporen van de 17de-eeuwse linie aanwezig?
- Zijn er nog andere (bewonings)sporen?
- Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Naast deze gebiedsspecifieke onderzoeksvragen dient aandacht te worden besteed aan onderstaande onderzoeksthema's en vraagstellingen die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald.

Het onderzoek betreft een Archeologische Begeleiding conform IVO-P ter plaatse van de voorgenomen zone met bodemingrepen. Bij het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen richtinggevend:

Landschap

- Hoe zag de paleogeografie er uit? Wat is de geomorfologische achtergrond van het huidige landschap? Wat is de hydrologische ontwikkeling in het gebied?
- Welke ontwikkelingen van het landschap en het milieu vonden gedurende deze periode plaats en welke invloeden hadden deze op het leefmilieu van de mens?

Flora/fauna

- Wat was de aard van de begroeiing van het landschap gedurende de periode late prehistorie tot en met de middeleeuwen en welke invloeden had deze op de leefwijze van de mens?
- Welke wilde dieren kwamen in de vrije natuur in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Welke gedomesticeerde dieren kwamen in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Het verkrijgen van informatie over de lange termijnontwikkeling van de vegetatie in de regio; de verhouding tussen de gebruikte en niet-gebruikte ruimte; de agrarische economie; de voedsel economie; het gebruik van ruimte in huizen en op erven.

Bewoning / Nederzetting

- Zijn er nederzettingssporen op het terrein aanwezig en welke datering hebben zij?
- Hoe is de bewoning gestructureerd – losse erven of geconcentreerde bewoning? Is het mogelijk complete erven op dit terrein uit enige periode te onderzoeken?
- Wat is de verklaring voor de locatiekeuze ten opzichte van het 'natuurlijke' landschap en indien mogelijk het cultuurlandschap?
- Welke relatie is er te leggen tussen eventueel in tijd opvolgende elementen in het landschap (bv nederzettingssporen en begravingen uit uiteenlopende perioden)?
- Is er een koppeling mogelijk tussen de archeologische en de historische gegevens en archieven en welke relevantie of betekenis heeft dit?
- Welke dieren (gedomesticeerd en wild) kwamen in de nederzetting zelf of in de omgeving daarvan voor, zowel op het land als in het water, wat was de aard van de relatie van de mens met deze dieren en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens ter plaatse van de archeologische vindplaats?

Verkaveling

- Zijn er sporen van verkaveling in het terrein, en zo ja wat is de aard en de wijze van aanleg van de verkaveling (sloten, greppels, afrastering, etc.)?
- Wat is de vorm van de verkaveling en omvang van de omgrensde percelen, zowel binnen als buiten een eventuele nederzetting?
- Welke relatie is er te leggen tussen de perceelgrenzen en de vroegste kadasterkaarten?
- Waarvoor zijn de kavels gebruikt?

Infrastructuur

- Komen er in het gebied sporen van paden, wegen en voorden voor en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Komen er in het gebied waterbeheerstructuren voor zoals dijken, gemalen, stuwen en (afwatering)sloten en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?

- Wat is de relatie tussen de gebouwen en de diverse elementen van de infrastructuur?
- Wat is de relatie tussen de vormen van infrastructuur en de historische gegevens over paden en wegen?

Vestingbouw

- Zijn in het onderzoeksgebied sporen van vestingbouw of linies (onverstoord) aanwezig?
- Welke fasen uit de vestingbouw zijn op het terrein aanwezig?
- Zijn de sporen van vestingbouw te koppelen aan de vestingkaarten (uitgave gemeente Breda 2008)?

Complextype/Ensemble

- Hoe kan de locatie beschreven worden in termen van ensembles van sporentypen en -clusters? Het gaat erom ensembles te typeren opgebouwd vanuit de meest eenvoudige vorm tot de meest samengestelde vorm. Deze getypeerde (representatieve of juist uitzonderlijke) ensembles hebben de functie van bouwsteen in de beschrijving van de aard van het gehele complextype.
- Het verkrijgen van inzicht in de lange termijnontwikkeling van de bewoning in de regio en daaraan gerelateerd het gebruik van de ruimte.
- Inzicht krijgen in de begrenzing en het karakter van de bewoningssporen; inzicht krijgen in de ruimtelijke en chronologische relatie tussen bewoningssporen uit verschillende perioden; vraagstukken omtrent continuïteit en discontinuïteit in bewoning beantwoorden; inzicht krijgen in de functie en het gebruik van zones in het landschap, bijvoorbeeld de situering van 'site' en 'off-site', nederzetting en grafvelden, dekzandrug en beekdal.

Op basis van de Archeologische Begeleiding dient uitspraak te worden gedaan over de eventuele aanwezigheid van archeologische relictten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen, op basis waarvan vervolgens een selectieadvies opgesteld wordt. In dit advies kunnen maatregelen voor vervolgonderzoek en eventueel behoud worden opgenomen. Het definitieve selectiebesluit is voorbehouden aan het bevoegd gezag, het Bureau Cultureel Erfgoed van de gemeente Breda.

6

WERKWIJZE

In de periode van januari tot en met eind juni 2009 zijn de rioolwerkzaamheden in de Jan van de Lekstraat, Laurentiusstraat, Slotlaan, Jan de Wijsestraat en Mgr. Van Hooijdonkstraat te Ulvenhout archeologisch begeleid. Er is in het algemeen twee keer per week een ronde gemaakt langs alle werkzaamheden in het plangebied om te kijken of er archeologische sporen of vondsten zichtbaar waren in de gegraven sleuven. Op twee locaties zijn er profielen gedocumenteerd, en er zijn regelmatig foto's gemaakt van de werkzaamheden. Wanneer mogelijk is er met de grondwerkers gecommuniceerd over de werkzaamheden, en zaken die zij eventueel zijn tegengekomen in de grond.

7

RESULTATEN

7.1 Ondergrond en stratigrafie

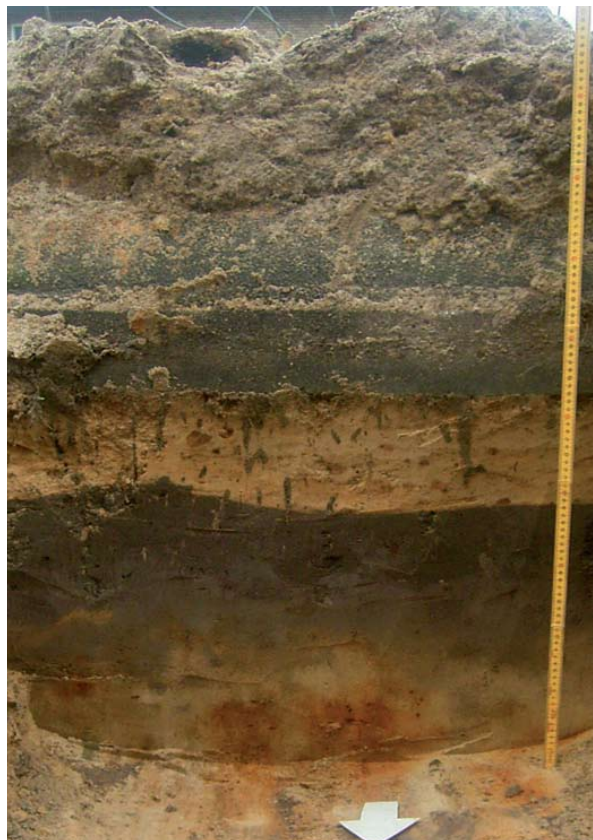
Tijdens de Archeologische Begeleiding zijn er op twee locaties profielen gedocumenteerd (afb.5+6+7). Het eerste profiel is gezet ter hoogte van Markdal 16 richting het westen. In het profiel was nog een intacte oude akkerlaag zichtbaar bovenop de C-horizont. Van boven naar beneden zien we een bouwvoor, een esdek (A-horizont), en het gele dekzand (C-horizont).

Afb. 5
Profiel ter hoogte van Markdal 16 richting het westen

Het tweede profiel is gezet ter hoogte van Mgr. Van Hooijdonkstraat 17 richting het zuiden. Ook hier is dezelfde bodemopbouw te zien als in het eerste profiel. De bouwvoor, bestaande uit stoeptegels en bouwzand, is hier echter dikker.

Afb. 6
Profiel ter hoogte van Mgr. Van Hooijdonkstraat 17 richting zuiden

De bodemopbouw in de overige sleuven was voornamelijk zwaar verstoord door de aanleg van het oude riooltracé. In het westelijke deel van de Laurentiusstraat was op twee meter



onder het maaiveld de natuurlijke bodem zichtbaar, daarboven was de grond volledig verstoord door de aanleg van het oude riool. De natuurlijke bodem was hier zeer lemig. Vanwege natte omstandigheden was de situatie in de diepe sleuven risicovol, daarom werd er met een funderingsbak gewerkt (afb.8). De bodemopbouw was hierdoor lastig te bekijken.



Afb. 7
Locatie van de profielen ter hoogte van Markdal 16 (1) en Mgr. Van Hooijdonkstraat 17 (2). (Luchtfoto afkomstig uit de Kadastrale Informatie Module (KIM), gemeente Breda)

Afb. 8
In de natte lemige delen van het plangebied werd gebruik gemaakt van een funderingsbak

In de overige straten was de bodemopbouw als volgt: 20- 40 cm recente bouwvoor waaronder de C-horizont lag (afb.9). Dit was overigens alleen waar te nemen in de delen waar de grond niet verstoord was.

7.2 Sporen en structuren

Er zijn geen sporen of structuren waargenomen in het plangebied tijdens de Archeologische Begeleiding.

7.3 Vondsten

Tijdens de Archeologische begeleiding zijn er geen vondsten verzameld.



Afb. 9
Het oostelijke deel
van de Laurentius-
straat waar het dek-
zand onder een
20- 40 cm dik pakket
recente bouwvoor lag

8

CONCLUSIE

De Archeologische Begeleiding conform IVO-proefsleuven heeft geen archeologische sporen of vondsten opgeleverd. In het zuidwestelijke deel van het plangebied zijn twee profielen gedocumenteerd, waar in beide gevallen sprake was van een oude akkerlaag. In de overige sleuven is ofwel compleet verstoorde grond waargenomen, of dekzand met daarboven een 20- 40 cm dik pakket recente bouwvoor. De laatstgenoemde bodemopbouw is tevens de algemeen waargenomen bodemopbouw in de werkputten aangelegd tijdens het Inventariserend Veldonderzoek in het Markdal door BAAC.¹¹

8.1 Beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf zullen de gebiedsspecifieke onderzoeksvragen worden beantwoord. De archeologische dataset bood geen mogelijkheden in te gaan op de algemene onderzoeksvragen uit hoofdstuk 5.

Zijn er sporen uit de ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?

Tijdens de Archeologische Begeleiding zijn er geen sporen uit de ijzertijd of Romeinse tijd waargenomen.

Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen? Is er sprake van middeleeuwse bewoning?

Tijdens de Archeologische Begeleiding zijn er geen (bewonings)sporen uit de middeleeuwen aangetroffen. In het zuidwestelijke deel van het plangebied is een oude akkerlaag waargenomen in de bodemopbouw. Mogelijk is dit deel van het plangebied tijdens de middeleeuwen in gebruik geweest als akkerland.

Zijn er sporen van ontginning aanwezig?

In de twee gedocumenteerde profielen in het zuidwestelijke deel van het plangebied is een oude akkerlaag waargenomen. Dit deel van het gebied is dus ontgonnen. In de overige sleuven was de ondergrond zodanig verstoord, dat eventuele sporen van ontginning niet meer aanwezig waren.

Zijn er sporen van de 17de-eeuwse linie aanwezig?

Tijdens de Archeologische Begeleiding zijn er geen resten van de 17e-eeuwse linie aangetroffen.

Zijn er nog andere (bewonings)sporen?

Nee, er zijn geen andere (bewonings)sporen waargenomen.

Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?

De eerste aanleg van het riool heeft de ondergrond behoorlijk verstoord, tijdens de werkzaamheden ten behoeve van de vervanging van het riool werd de intacte bodem zeer beperkt verstoord. Daar waar de onverstoorde bodem in zicht is geweest, werd een oude akkerlaag aangetroffen.

Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Een oude akkerlaag is niet zeldzaam in deze archeoregio. Verder zijn er geen archeologische sporen aangetroffen. De waarde van de aangetroffen sporen is laag.

9

WAARDERING EN AANBEVELING

De vindplaats wordt gewaardeerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.1 (KNA 3.1). Dit waarderingsproces vindt plaats in een aantal stappen:

- 1 Waardering op basis van belevingsaspecten, waardering op basis van 'schoonheid' en 'herinneringswaarde'.
- 2 Waardering op basis van fysieke criteria, waardering op basis van 'gaafheid' en 'conservering'.
- 3 Waardering op basis van inhoudelijke criteria, waardering op basis van zeldzaamheid, informatie waarde, ensemblewaarde en representativiteit.

Tabel 1.
scoretabel waarde-
stelling uit de KNA
3.1 waarbij 1 de laagste
waarde en 3 de hoog-
ste waarde is

waarden	criteria	scores
beleving	schoonheid	nee
	herinneringswaarde	nee
fysieke kwaliteit	gaafheid	1
	conservering	1
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	1
	informatiewaarde	1
	ensemblewaarde	n.v.t.
	representativiteit	n.v.t.

1 De criteria schoonheid en herinneringswaarde zijn alleen van toepassing op archeologische vindplaatsen die nog zichtbaar zijn in het landschap. Hier is dat niet het geval daarom is de belevingswaarde niet van toepassing op het onderzochte terrein.

2 Het criterium 'gaafheid' krijgt een lage score. In het overgrote deel van de aangelegde putten was de bodem hevig verstoord tijdens de aanleg van het oude riooltracé. In het zuidwestelijke deel van het plangebied was nog wel een intacte oude akkerlaag waar te nemen in twee profielen.

Het criterium conservering krijgt een lage score. Er zijn geen sporen of vondstmateriaal aangetroffen.

3 Het criterium zeldzaamheid krijgt een lage score. Een oude akkerlaag is niet zeldzaam in deze archeoregio (gemeente Breda). Verder zijn er geen archeologische sporen aangetroffen. Het criterium informatiewaarde krijgt een lage score. Tijdens de Archeologische Begeleiding zijn er geen sporen aangetroffen die informatie verschaffen over het verleden van dit gebied. De ensemblewaarde en de representativiteit is op deze vindplaats niet van toepassing.

De Archeologische Begeleiding conform IVO-proefsleuven heeft plaatsgevonden tijdens de bodemverstorende werkzaamheden door de vervanging van het oude riooltracé. Er is hier geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats. Vervolgonderzoek op deze locaties wordt daarom niet geadviseerd.

10

LITERATUUR

- Jong, T. de, 1997. *Slot Grimhuijsen (Ulvenhout N-B). Ondergronds monument opgespoord*. ITHO, Archeologische Reeks 21.
- Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Breda.
- Kaptein, I., 2008. *Programma van Eisen BREDA MARKDAL ULVENHOUT RIOOL Inventariserend Veldonderzoek-Proefsleuven Gemeente Breda* (Programma van Eisen 2008-23), Breda.
- Kempen, P.A.M.M., van & S.P. Polman, 2002. *De Oude Hof te Ulvenhout, gemeente Breda; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie en een geofysisch onderzoek*. RAAP-rapport 757, Amsterdam
- Krekelbergh, N, & R.G. van Mousch, 2009. *Ulvenhout Plangebied Markdal. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven*. BAAC rapport A-08.0314, 's Hertogenbosch.
- Soonius, C.M., 1995. *Herinrichtingsgebied Ulvenhout-Galder. Een archeologische kartering en inventarisatie*. RAAP-rapport 111, Amsterdam.
- Stiboka, 1983. *Bodemkaart van Nederland, 50 west Tilburg 1:50.000*. Wageningen
- Stiboka, 1977. *Geomorfologische kaart van Nederland, 50 Tilburg 1:50.000*. Wageningen

Websites

www.archis.nl

Noten

- | | |
|-----------------------------------|----------------------------------|
| 1 Stiboka, 1983 | 8 Soonius, 1995. |
| 2 Stiboka, 1977 | 9 Van Kempen & Polman, 2002 |
| 3 Leenders, 2006 | 10 Archis |
| 4 Leenders, 2006 | 11 Krekelberg & Van Mousch, 2009 |
| 5 Schrijfwijze Leenders | |
| 6 Krekelbergh & Van Mousch, 2009. | |
| 7 De Jong, 1997 | |

